

Století, které znamenalo počátek novodobého českého národa a v němž doznávaly současně poslední důsledky pobělohorských změn, bylo v naší historiografii posledních let sledováno převážně z jiných hledisek, než to činí Bělinova práce. Pozornost se k němu nejvíce upínala jako k manufruitnímu období či období třídních bojů venkovského lidu. Česká města jako samostatný předmět zájmu se v tomto pohledu dostávala do popředí jen výjimečně, i když nemohlo být pochyb, že právě ona tvoří jednu z přirozených základů dalšího vývoje.

Bělinova práce musí proto upoutat již tím, že se snaží tento nedostatek odstranit. Stačí přečíst několik stránek, aby bylo zřejmé, že může nabídnout víc. Před detailní analýzou dává přednost souhrnnému líčení, které vyúsťuje v souborný, dobře propracovaný obraz. Autor nepouští však ze zřetele jednotlivá fakta, jejichž ilustrativní hodnotu dovede uplatnit většinou na správném místě. Je to - krátce řečeno - zajímavé, třebaže ne snadné a v žádném případě jen lehce nahozené čtení.

Pro autorův výklad je příznačný široký horizont, který směřuje k více bodům. Poměrně brzo lze však postihnout, že rozhodující jsou tu nejméně dvě východiska. Jedním z nich je sledování trvalých a kontinuálních faktorů, který určovaly vývoj českých měst a život v nich během posledních století feudalismu; druhým je úloha absolutistického a později absolutisticky osvěcenského státu, která do tohoto prostředí zasahuje a snaží se je záměrně přetvořit v souladu s vlastní státně politickými cíli. Bělinova práce se v tomto směru příznivě rozchází s tradiční linií české historiografie, která - právě proto, že jednostranně zdůrazňovala, jak habsburský osvěcenský absolutismus ničil státoprávní individualitu českého historického státu - nebyla ochotna klást stejný důraz na to, jak tentýž stát příznivě ovlivňoval a modernizoval podmínky, v nichž žil vznikající novodobý český národ.

Souborné práce se zpravidla vyhýbají koncepcím opřeným o jednu tezi. Ani Bělinova monografie není výjimkou. Co chce dosáhnout, k tomu užívá metody jakési dvojí průmětny. Nejdříve se snaží vylíčit život českých měst v průběhu vlastního pobělohorského období, tedy v době, jejímž vrcholem je přelom 17. a počátek následujícího století. V druhé části jsou tyto výsledky konfrontovány s tím, jak do nich zasahovalo a jak je pozměnilo působení osvěcenského absolutismu.

Potvrzuje se tu znovu to, k čemu směřuje řada dosavadních dílčích výsledků a co lze vyjádřit asi následující tezí: úpadek českých měst - politický i ekonomický - byl v 17. stol. spojen aktuálně jistě především s válečnými událostmi a porážkou českého stavovského povstání, byl však zároveň i dlouhodobě podmíněn skutečnostmi, jejichž působení se vymykalo těmto událostem. Samozřejmě šlo tu především, a v mnoha ohledech i výlučně, o česká města královská, jejichž ekonomika byla nejméně již od 16. stol. ochromována rostoucí hospodářskou silou feudálních patrimonií. Není proto třeba dodávat, že poddanská města měla v rámci těchto feudálních velkostatků odchýlný vývoj. Navzdory válce dovedla prosperovat a některá z nich měla před sebou i značnou perspektivu dalšího rozvoje. Bělinovo líčení stagnace královských měst, která se projevuje po válce a později, a to i tam, kde dochází k dočasnému oživení, je přesvědčující. I jiné jeho

postřehy sem lze zahrnout, např. to, že nemá - a patrně právem - vysoké mínění o úrovni samosprávného a veřejného života královských měst této doby.

Bělinova práce tak přispívá k zdůraznění toho, co naše historiografie od určité doby stále jasněji tuší, ale dosud zatím ještě příliš nezdůrazňuje: v období utužení feudálních vztahů v průběhu posledních dvou tří století feudalismu dochází mezi městy k jisté výměně úloh; královská města jako celek mají charakter stagnující a regresivní skupiny, naopak poddanská města jsou na tom relativně lépe, třebaže mezi nimi je třeba ostře rozlišovat podle místních podmínek, což platí ovšem také, i když v daleko omezenější míře, o městech královských. Do tohoto světa upadajících královských a výrazně diferencujících měst poddanských, jejichž osud je spojen s feudálním velkostatkem, zasahuje již od konce 17. stol. absolutistický stát. Přesněji řečeno, se o to pokouší, vycházející z fiskálních potřeb vyčerpané státní pokladny a veden prvními náznaky k merkantilistické státní hospodářské politice.

Tento, zatím neosvícený absolutismus, není ještě úspěšný. Jednu z příčin jisté nemohoucnosti státu, se kterou se tu setkáváme, vidí Bělina v nedokonalém stavu tehdejšího státního zřízení. Habsburské soustátí bylo sice absolutistickým státem, nebylo však dostatečně centralizováno, takže absolutistické řízení selhávalo v jednotlivých státoprávních celcích, kde ke slovu stále se ještě hlásily zbytky dosud nezlomeného feudálního stavovství. Proto také byla prvá třetina 18. stol. spojena s řadou reformních zásahů, jejichž výsledek ale u nás byl značně hubený.

Jde tu však ještě o něco jiného. Bělinova práce je novým dokladem toho, že hospodářská politika habsburského absolutismu mohla efektivně realizovat merkantilistická schemata vlastně až v době, kdy praktické působení merkantilismu i jeho teoretická doktrína se v pokročilých zemích již počaly přezívat, tedy zhruba až v druhé polovině 18. stol. S tím souvisí úzce skutečnost, že alternativou této politiky nebyl nikdy opravdový ekonomický liberalismus, nýbrž vždy jen přímé či méně přímé řízení ekonomického života státem, které mohlo být ovšem úspěšné jen v rámci centralizovaného státního aparátu a které, třebaže s přestávkami, přežívalo až do konce feudalismu.

Bělina si je vědom toho, že jednou z ústředních otázek byl poměr absolutistického státu k cechovní organizaci. Výsledky, ke kterým dospívá, dobře doplňují skutečnost, že nedůslednost absolutistického státu v době jeho prvních, ještě předosvícenských pokusů upravit cechovní systém, má poměrně bohaté pozadí. V něm mimo jiné působila významně okolnost, že nešlo o úplnou likvidaci cechů, nýbrž o rozbití jejich autonomie, které mělo odstranit cechovní zlořády a učinit z nich jakousi prodlouženou ruku státní správy. Proto se většina soudobých návrhů, zvláště v první polovině 18. stol., vrací k myšlence, že pro cechy má být zřízena "dobrá policie", tedy že mají být nově administrovány. Zmíněný požadavek měl nejen daleko k živnostenské svobodě pozdějšího kapitalismu, nýbrž byl i jinak velmi tradiční, neboť jeho kořeny vedly až ke kritice cechovního monopolismu, která se opírala o pozdně scholastickou ekonomickou etiku. Pokud jde o další vývoj odehrávající se již v průběhu vlastních osvícenských reforem, zasloužilo by možná větší důraz rozlišení komerčních a policejních živností, ve které nakonec vyústila hospodářská politika habsburského osvícenského absolutismu.

Cíl, ke kterému směřuje Bělinova práce v konečném vyznění, je souhrnný úsudek, jak osvícenské reformy přetvořily staré feudální rozdíly mezi městy. Bělina navrhuje novou

kategorii našich pozdně feudálních měst, která shrnuje hlavní progresivní i regresivní směry jejich vývoje. Je to nejzávažnější výsledek jeho práce. Ocenit je možno jeho přesnost a jasnost a také, že není apodiktický a ponechává místo pro další mezistupně či nová zpřesnění.

Bělinova monografie je opravdu přínosná. Shrnuje dosavadní poznání, rozšiřuje je a nabízí řadu podnětných myšlenek. Činí to kultivovaným způsobem, navíc v omezeném rozsahu, daném ediční řadou, v které vyšla. Nejvíce však působí tím, že otevírá nové cesty a nové výhledy.

Valentin Urfus

Tematicky můžeme v díle autora rozlišovat tři skupiny problémů. První skupinu tvoří příspěvky k problematice právního postavení proletariátu v evropských městech do konce první světové války. Za ní se to střídá s příspěvky k problematice právního postavení dělníků v rakouském městě v druhé polovině 19. století, k problematice právního postavení dělníků v francouzském městě v letech 1789-1848, k právnímu postavení dělníků v pruském městě v letech 1848-1871, k právnímu postavení dělníků v rakouském městě v letech 1848-1871, k právnímu postavení dělníků v rakouském městě v letech 1871-1918, k právnímu postavení dělníků v rakouském městě v letech 1918-1938, k právnímu postavení dělníků v rakouském městě v letech 1938-1945, k právnímu postavení dělníků v rakouském městě v letech 1945-1948, k právnímu postavení dělníků v rakouském městě v letech 1948-1954, k právnímu postavení dělníků v rakouském městě v letech 1954-1960, k právnímu postavení dělníků v rakouském městě v letech 1960-1965, k právnímu postavení dělníků v rakouském městě v letech 1965-1970, k právnímu postavení dělníků v rakouském městě v letech 1970-1975, k právnímu postavení dělníků v rakouském městě v letech 1975-1980, k právnímu postavení dělníků v rakouském městě v letech 1980-1985, k právnímu postavení dělníků v rakouském městě v letech 1985-1990, k právnímu postavení dělníků v rakouském městě v letech 1990-1995, k právnímu postavení dělníků v rakouském městě v letech 1995-2000, k právnímu postavení dělníků v rakouském městě v letech 2000-2005, k právnímu postavení dělníků v rakouském městě v letech 2005-2010, k právnímu postavení dělníků v rakouském městě v letech 2010-2015, k právnímu postavení dělníků v rakouském městě v letech 2015-2020, k právnímu postavení dělníků v rakouském městě v letech 2020-2025, k právnímu postavení dělníků v rakouském městě v letech 2025-2030, k právnímu postavení dělníků v rakouském městě v letech 2030-2035, k právnímu postavení dělníků v rakouském městě v letech 2035-2040, k právnímu postavení dělníků v rakouském městě v letech 2040-2045, k právnímu postavení dělníků v rakouském městě v letech 2045-2050, k právnímu postavení dělníků v rakouském městě v letech 2050-2055, k právnímu postavení dělníků v rakouském městě v letech 2055-2060, k právnímu postavení dělníků v rakouském městě v letech 2060-2065, k právnímu postavení dělníků v rakouském městě v letech 2065-2070, k právnímu postavení dělníků v rakouském městě v letech 2070-2075, k právnímu postavení dělníků v rakouském městě v letech 2075-2080, k právnímu postavení dělníků v rakouském městě v letech 2080-2085, k právnímu postavení dělníků v rakouském městě v letech 2085-2090, k právnímu postavení dělníků v rakouském městě v letech 2090-2095, k právnímu postavení dělníků v rakouském městě v letech 2095-2100.

Druhá skupina příspěvků se zabývá právními postaveními dělníků v evropských městech do konce první světové války. Za ní se to střídá s příspěvky k problematice právního postavení dělníků v evropských městech v letech 1918-1938, k problematice právního postavení dělníků v evropských městech v letech 1938-1945, k problematice právního postavení dělníků v evropských městech v letech 1945-1948, k problematice právního postavení dělníků v evropských městech v letech 1948-1954, k problematice právního postavení dělníků v evropských městech v letech 1954-1960, k problematice právního postavení dělníků v evropských městech v letech 1960-1965, k problematice právního postavení dělníků v evropských městech v letech 1965-1970, k problematice právního postavení dělníků v evropských městech v letech 1970-1975, k problematice právního postavení dělníků v evropských městech v letech 1975-1980, k problematice právního postavení dělníků v evropských městech v letech 1980-1985, k problematice právního postavení dělníků v evropských městech v letech 1985-1990, k problematice právního postavení dělníků v evropských městech v letech 1990-1995, k problematice právního postavení dělníků v evropských městech v letech 1995-2000, k problematice právního postavení dělníků v evropských městech v letech 2000-2005, k problematice právního postavení dělníků v evropských městech v letech 2005-2010, k problematice právního postavení dělníků v evropských městech v letech 2010-2015, k problematice právního postavení dělníků v evropských městech v letech 2015-2020, k problematice právního postavení dělníků v evropských městech v letech 2020-2025, k problematice právního postavení dělníků v evropských městech v letech 2025-2030, k problematice právního postavení dělníků v evropských městech v letech 2030-2035, k problematice právního postavení dělníků v evropských městech v letech 2035-2040, k problematice právního postavení dělníků v evropských městech v letech 2040-2045, k problematice právního postavení dělníků v evropských městech v letech 2045-2050, k problematice právního postavení dělníků v evropských městech v letech 2050-2055, k problematice právního postavení dělníků v evropských městech v letech 2055-2060, k problematice právního postavení dělníků v evropských městech v letech 2060-2065, k problematice právního postavení dělníků v evropských městech v letech 2065-2070, k problematice právního postavení dělníků v evropských městech v letech 2070-2075, k problematice právního postavení dělníků v evropských městech v letech 2075-2080, k problematice právního postavení dělníků v evropských městech v letech 2080-2085, k problematice právního postavení dělníků v evropských městech v letech 2085-2090, k problematice právního postavení dělníků v evropských městech v letech 2090-2095, k problematice právního postavení dělníků v evropských městech v letech 2095-2100.

Třetí skupina příspěvků se zabývá právními postaveními dělníků v evropských městech v letech 1918-1938, k problematice právního postavení dělníků v evropských městech v letech 1938-1945, k problematice právního postavení dělníků v evropských městech v letech 1945-1948, k problematice právního postavení dělníků v evropských městech v letech 1948-1954, k problematice právního postavení dělníků v evropských městech v letech 1954-1960, k problematice právního postavení dělníků v evropských městech v letech 1960-1965, k problematice právního postavení dělníků v evropských městech v letech 1965-1970, k problematice právního postavení dělníků v evropských městech v letech 1970-1975, k problematice právního postavení dělníků v evropských městech v letech 1975-1980, k problematice právního postavení dělníků v evropských městech v letech 1980-1985, k problematice právního postavení dělníků v evropských městech v letech 1985-1990, k problematice právního postavení dělníků v evropských městech v letech 1990-1995, k problematice právního postavení dělníků v evropských městech v letech 1995-2000, k problematice právního postavení dělníků v evropských městech v letech 2000-2005, k problematice právního postavení dělníků v evropských městech v letech 2005-2010, k problematice právního postavení dělníků v evropských městech v letech 2010-2015, k problematice právního postavení dělníků v evropských městech v letech 2015-2020, k problematice právního postavení dělníků v evropských městech v letech 2020-2025, k problematice právního postavení dělníků v evropských městech v letech 2025-2030, k problematice právního postavení dělníků v evropských městech v letech 2030-2035, k problematice právního postavení dělníků v evropských městech v letech 2035-2040, k problematice právního postavení dělníků v evropských městech v letech 2040-2045, k problematice právního postavení dělníků v evropských městech v letech 2045-2050, k problematice právního postavení dělníků v evropských městech v letech 2050-2055, k problematice právního postavení dělníků v evropských městech v letech 2055-2060, k problematice právního postavení dělníků v evropských městech v letech 2060-2065, k problematice právního postavení dělníků v evropských městech v letech 2065-2070, k problematice právního postavení dělníků v evropských městech v letech 2070-2075, k problematice právního postavení dělníků v evropských městech v letech 2075-2080, k problematice právního postavení dělníků v evropských městech v letech 2080-2085, k problematice právního postavení dělníků v evropských městech v letech 2085-2090, k problematice právního postavení dělníků v evropských městech v letech 2090-2095, k problematice právního postavení dělníků v evropských městech v letech 2095-2100.